

BISERICA și ȘCÓLA.

Fóia bisericescă, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe ar an fr. de 10 state an 7 franci.

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCÓLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Cuvântarea

pronunțată de Pr. a Sântia Sa Domnul Episcop
diecesan **Iosif Galdiș** cu ocaziunea sfințirii in-
ternatului diecesan gr. or. rom. din Beiuș, Du-
minecă în 19 Septevre (1 Octovbre) a. c.

Țiua do astăzi e de mare însemnătate pentru noi, căci acest internat ca un focal de mult dorit al creșterii surescincței noastre, înființat prin stăruințele bravei inteligențe locale, încuragiată și materialicește spriginită de superioritatea diecesană, — astăzi prin stropirea apei sfințite și binecuvântarea noastră arhiercască s'a predat destinațiunei sale.

Bună luptă ați luptat, lucrul l'ați implinit și credința o-ați păzit, onorat comitet parochial și bunii mei fii suflatești! ear' maica biserică și națiunea s'ă bucură împreună cu tinerii sei fii din acest institut, cari afară de iubirea fiască nu pot da altă recompensă bunilor lor patroni, decât promițând, că prin conduita și activitatea lor atât în șcôla acésta, cât și în cea mare a vieții, vor iubi pe maica biserică, care i'a renăscut și crescut, și îi vor da tot spriginul recerut.

Dacă, după țisa lui Shakespeare în Hamlet, mormântul este casa cea statornică pentru om, atunci acest institut, socotit după mēnițiune, este o casă și mai statornică; căci într'insul memoria ctitorilor lui credinciosi va fi eternisată, și tinerimea, care primește aici creștere și lumină, le va binecuvânta numele din generațiune în generațiune.

E drept că față de ori ce merit, precum experința ne arată, se ivese ici-colea critice exagerate și chiar cărtiri; căci cine a vădūt grădină, în care să nu rēsară și burneni! Meritul însă e ca soarele, care une-ori prin negură e nevēdūt, dar' negura curēnd sau mai târziu se așează, și se ivește mândrul soare în toată splendorēa sa. Sau în limba poetului:

„Meritu-i lumina sérelui frumos,
Ce n'o pôte șterge nor întunecos.

Norii câte-odată sórelo umbresc;
Inșă . . . vēntul suflă, norii se topesc“.

(Aricescul.)

E frumos a fi binemeritat, dar' accentuez, că nu mai puțin frumoasă e datorința morală, a da celui binemeritat tributul recunoștinței.

În momentul acesta voiesc a mă ocupa deosebit cu biserică și șcôla:

Vieța este o punte îngustă deasupra unei prăpăstii: șcôla merge înainte de luminează calea, ca să nu rătăcim; biserică ne ține de mână, ca să nu perdem ecvilibrul și să nu cădem în adâncime.

Acéstă asemănare o făcui, ca să accentuez, că biserică și șcôla una de alta nu pot fi despărțite.

Biserică — după definiția lui Ioan Gură-de-aur, — este o corabie sfântă; catargul ei, ce-și gloriosul seu virf până la ceriu, este vindecătoriul lemn al crucii, de pe care falfăiesc vintrelele învățături evangelice, umflate de aburarea Duchului sfânt; cârma ei este credința, aghira șperanța; proprietarul Isus Christos, cârmaciul Petru cu ceialalți Apostoli, pe cari îi înlocuiesc archereii; vislarii sau rudarii stătători la comanda cârmaciului sunt preoții; călătorii sunt corurile credincioșilor, cari prin v. forosul ocean al acestui timp plutesc cătră limanul unei vieți mai fericite.

Plato filosoful ne spune, că pentru omul virtuos nimic nu e mai frumos și mai bun, prin ce i-se pôte promova fericirea vieții, decât prin jertfă și rugăciune a onora și a sta în legătură cu Dđeu; drept aceea, toți oamenii înțelepți, nainte de ori-ce întreprindere mare sau mică, cheamă pe Dumdeđeu întru ajutor.

Moise profetul, nainte de-a pleca cătră pământul promisiunei, a petrecut în singurătate rugându-se pe muntele Sinaiului.

Isus Christos, nainte de-a începe actul măreț al rescumpărării neamului omenesc, a petrecut în părțile Iordanului, isolat de lume, 40 de țile cu post

și cu rugăciune. Tot așa Ilie profetul, Ioan Botezătorul și toți sfinții lui Dumnezeu.

Numa Pompiliu, regeneratorul Romei, toate orele sale de repaos și-le petrecea în serviciul zeilor. Câte-odată părăsia sgomotul cetății, se retrăgea în singurătate, și-l vedea omul umblând singur prin pădurile și văile sfinte ale Egeriei, unde învăța el înalta sa înțelepciune și i-se descoperiau lucruri, care pentru alți muritori rămân ascunse.

Scipio Africanul, care în mai mare măsură a ridicat nimbul Romei, în totă viața sa de nici un lucru public ori privat nu s'a apucat, până nu a petrecut mai întâiu câțva timp în biserică, rugându-se pentru succes la întreprinderea ce-i sta înaintea.

Când Stefan-cel-Mare își scăpa poporul prin vitezele sale lupte; când întregul popor înălța rugăciuni ferbinti către ceriu pentru măritul Voievod, acesta, departe de a se mândri de propriile sale fapte, petrecea zile întregi în post și rugăciune, și medita asupra muncii ce avea încă de muncit, pentru a pute ajunge la scopul propus.

În special la Romani, după regula generală: „*A Iove principium, in Iove finis*“, cum am dice: „*Tote lucrurile bune se încep cu rugăciune*“, adunările poporului, consultările senatului, toate întreprinderile războinice, jocurile publice, încă și teatrul se începea cu rugăciune; consuli și toți oficialii publici își începeau activitatea cu rugăciune în biserică lui Iupiter din capitoliu.

Căci nimic nu este mai puternic decât rugăciunea. Un împărat în haina de porfir nu este mai mărit decât rugătorul, pe care îl îndobăște vorbirea cu Dumnezeu.

„*Precum la ivirea razelor soarelui toate fearele apucă fuga și se ascund în colcușurile lor*“, — dice Ioan Chrisostom, — „*asa când rugăciunea raza soarelui ese din gura noastră și se luminează sufletul nostru, fug toate patimile cele dobitocești și se ascund în colțurile lor, numai dacă ne rugăm cu râvnă, cu duh luător aminte și cu suflet deștept*“.

Rugăciunea este un liman pentru cei sbuciumați de furtună, o ancoră pentru cei gonți de valuri, un toiag pentru cei ce se clătină, o comoră pentru cei săraci, o siguranță pentru cei bogați, un ajutor în contra bolilor, și o ocrotire pentru sănătate.

Copacii cei adânc înrădăcinați nu se restornă nici de înmițele năvăliri ale vijeliei, pentru-că rădăcinile adâncite în pământ fac rezistență puternică: așa rugăciunea, care se înalță dintru adâncul sufletului se sue cu siguranță la înălțime pentru rădăcina sa cea tare și nu poate fi răsturnată de nici o furtună a gândurilor. De aceea dice profetul: *Dintru adâncuri am strigat către tine, Dómnne.* — (Ps. 129.)

Clodovig, puternicul rege al Franconiei, după ce a învins óstea Romanilor condusă de Syagrius,

a început resbel în contra Alemanilor. În lupta această sângerósă și lung durătoare de la 486, a vedut cum îi cad ostașii tot mereu de sabia inamicului. Înfricosat de totala pierdere, de carea Dumnezeii dînsului cei păgânești nu-l puteau scăpa, începu a se ruga, cu ton înalt, chemând în ajutoriu numele lui *Isus*, precum el auđise acesta de la Clotilda soția sa, care era creștină. Și ce minune! Precum odinioră sub Constantin împăratul, lupta óstei lui Clodovig, ca fermecată și luă deodată altă față; retrătorii lui ostași, electrisați de numele *Isus*, auđit din gura regelui lor cel păgân, se reînturnară, dederă frunte inamicilor, și din învinși deveniră total învingători; ér Clodovig mișcat în sufletul său pentru neașteptata și minunata învingere, a primit botezul.

De vei cutriera pământul — dice Plutarch — poți afla orașe fără ziduri, fără palaturi, fără științe, fără avere și cunoștință de bani, poți afla de acelea, care nici de pe nume nu cunosc gimnasiile și teatrele, dar oraș, în care să nu fie biserici și Dumnezei; care să nu recurgă la rugăciuni, la jurământ și la profetie; care să nu aducă jertfă pentru căștigarea bunătăților și nu s'ar sili prin jertfe a îndepărta dela sine relele, — un așa oraș încă nimenea nicăiri n'a vedut. Ba eu cred, că ar fi mai ușor a zidi un oraș fără fundament, decât să se pótă înființa și să sustee unul fără de cunoștința totală a Dumnezeilor.

În consonanță cu Plutarch dice Cicero în tratatul „*De natura deorum*“ (L. II. 4): „*Haud scio an pietate adversus deos sublata, fides et societas generis humani et una excellentissima virtus, justitia, tollatur.*“ Adecă: „*Nu știu dacă prin nimicirea pietății către Dumnezei, óre nu s'ar nimici totodată credința, societatea omenescă și cea mai mare virtute, dreptatea.*“

Ca cerbul insetat, ce cu ficiați înfăcăriți, cu limba aprinsă, cu gura căscată alérgă la riurile cu apă, și când se întemplă să le găsescă seci, vedându-se înșelat, sbéră dureros și umple pădurile și liveđile de sbierăturile sale: cu asemenea forță, și cu setea unei asemenea dorințe nemărginite se duce și alérgă voința unui suflet trmentat către culmea dorințelor, către Dumnezeu.

După canóne biserică creștină în părțile sale constitutive dela metropolie în jos trebuie să fie de caracter național. Amésurat acestei trebuințe și noi Românii ortodocși din Ungaria am fost prin lege pozitivă despărțiți de coreligionarii Sârbi. Prin urmare, *biserică noastră este paladiul naționalității*; este nedespărțită de școla română; biserică trebuie să formeze și să întrețină școla ca pe un organ de prima necesitate al existenței sale.

Stăpânul a trimis pe gingașul său copil cu căruța la preumblare; căruța, la care era inhămat un cal alb fórte blând, altul negru, cu nărav și nepacenic, are să trecă pe o cale îngustă, pe lângă care

se estind de o parte stânci înalte, de altă parte prăpastii amenințătoare; o săritură din partea calului negru și căruța cu viața băiatului e periclitată; totul depinde dela vizitiul, care ține frânele. Stăpânul e Dumnezeu-Tatăl, băiatul e sufletul omului, căruța, în care șade băiatul, e corpul, caii sunt înclinările omului spre bine și spre rău, calea, pe unde merge căruța, e viața omenească, vizitiul sau cocierul, care ține de frâne este pedagogul.

Urmază dară, că acest internat, ai cărui elevi, ca și bucățile acestei zidiri, au să fie tot atâtea petri neclătite în edificiul viitorului nostru național bisericesc, — să l luați între primele obiecte ale îngrijirilor, să fie provăduți cu cele de lipsă la dezvoltarea lor fizică, intelectuală și morală; să fie dați cu disciplina și pentru școlă vieții, căci pe disciplină se bazează ordinea, fără de care bine nu putem ajunge.

Catedra din școlă este altariul civilizațiunii, la care funcționează învățătorul, dominantele epocii în care trăim, al cărui abecedar este mai puternic decât baionetul soldatului.

Învățătura astăzi a devenit ca pânea cea de toate zilele. Totă lumea înaintează; și se apropie timpul, că precum nu poate fi cineva creștin fără a fi botezat, tot așa nu se va socoti om întreg, dacă nu va fi învățat mai mult sau mai puțin în vre-o școlă.

Biserica și școlă, ca niște instituțiuni fundamentale ale creștinismului, trebuie să susțină strinsa lor legătură și să se completeze una pe alta prin lucrare armonică.

Școlă răspândește cunoștințele trebuincioase omului cult și dezvoltă facultățile sufletești, spre a trage din ele cel mai mare folos pentru viața vremelnică.

Credința fără învățatură ușor cade în superstițiuni; este lipsită de armele trebuincioase pentru apărarea sa, și pentru îndeplinirea marelui misiuni de-a aduce pe fiii lui Dumnezeu la Dumnezeu.

Ce bunuri mai prețioase am pute lăsa dar' tinerimei ca succesiune, decât acelea, despre care Cicero dice, că „nutresc de voltarea tineretelor; ușurează, mângâie și desfătează bătrânețele; ne însoțesc în călătorie, dorm și veghează cu noi; sunt nedespărțite de ființa noastră între toate împrejurările; amici credincioși și îngeri păzitori ai nostri în tot decursul vieții!”

Noi n'avem nimica neperitor afară de bunurile minții și ale inimii: „Nil non mortale tenemus, pectoris exceptis ingenique bonis”, dice Ovidiu.

Știm că ființa omului este mai înaltă și mai deosebită decât a celorlalte ființe din natură; și așa trebuie să fie și dezvoltarea lui, nu numai fizică, ci și spirituală și morală.

Știm că vitalitatea ori-cărui popor depinde de la cultura lui spirituală și morală, și că mai curând

ori mai târziu dispăre ori-ce popor, căruia îi lipsește aceste condițiuni de viață.

Și atunci, când alte popor cu ajutorul luminei câștigate în institutele lor proprii subsabă munții și marca prin tunele și-și promovază interesele cu puterea aburului și cu iuțea fulgerului: noi să nu avem nici case de creștere, internate și școli corespunzătoare!

Primiți dară, inbiții mei fii sufletești din această parohie, pentru interesarea, zelul și sacrificiile, cu care Ne-ați spriginit la ridicarea acestui internat, mulțămita întregii diecese; ér eu, împărțindu-vă binecuvântarea arhierescă, rog pe Stăpânul vieții și al morții, dela care tot darul desăvirșit vine: ca darul Domnului nostru Isus Christos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărțirea sfântului Dneș să fie cu voi cu toți. Amin!

Sfințirea internatului gr. or. rom. din Beiuș.

Di de bucurie a fost ziua de 19 Sept. st. v pentru credincioșii diecsei noastre, și în special pentru credincioșii noștri din comitatul Bihorului, pentru-că în această di și-au văduț realizată o veche dorință de ardentă necesitate, și-au văduț inaugurat și sfințit prin însuș Prea Sfinția Sa Domnul Episcop diecesan *Iosif Goldiș* internatul gr. or. român din Beiuș, ridicat de diecesă pentru creșterea tinerimei noastre studioase dela gimnasiul gr. cat. din Beiuș.

Spre acest scop Prea Sfinția Sa Domnul Episcop *Iosif Goldiș* a pornit din Oradea-mare Sâmbătă dimineața, în 18 Septembrie st. v. fiind însoțit de părinții protopresbiteri: Ignatiu Papp din Arad, Toma Pacala din Oradea, Nicolau Rocsin din Tinca, Ioan Groza din Oradea, ieromonahul V. Mangra, Georgiu Papp archivar consist., Ioan Papp preot castrens, Andreiu Horvath paroch în V. Velențe, Iosif Diamandi, șef-contabilul Bihorenei, Petru Pantea directorul Bihorenei și comerciant.

Prea Sfinția Sa mai la fie-care stațiune cari cad în linia Orade-Beiuș, a fost întâmpinat de mult popor în frunte cu respectivii preoți locali.

Întimpinare mai solemnă i-sa făcut la Sombatsag Rogoz, unde s'a adunat tot clerul și mulți credincioși în frunte cu protopopul *Elia Moga*, din protopopiatul Beiușului. Aici l'a felicitat pe Prea Sfinția Sa în numele tractului părintele prot. *Moga*, ér Prea Sfinția Sa a răspuns în cuvinte căldurose. Aici s'a alăturat la suita P. S. Sale și deputațiunea Beiușului și anume *Di Negrean* și *Pavel Papp*.

Publicul gr. or. român din Beiuș și din jurul Beiușului, clerul și poporul, precum și toți elevii gr. or. români dela gimnasiul și normele din Beiuș s'au adunat îndată după 9 ore la gara din Beiuș.

Trenul, care l'a adus pe Prea Sfinția Sa a în-

târziat și așa numai la 10 ore a sosit, intrând în gară între strigăte frenetice „Să trăiască“, ér corul studenților a intonat „Étă preotul mare.“

La întimpinarea solemnă a mai contribuit timpul admirabil de frumos.

La gară Prea Sântia Sa a fost întimpinat de protopopul Vașcoului Vasilie P a p p. Prea Sântia Sa răspundând a accentuat bucuria cea mare, ce o simțese în internul său, având ocașione a sfinți un focular nou al ortodocsiei, al românismului și al culturii.

După acésta apoi Prea Sântia S'a s'a suit în calésă însoțit de avocatul Paul Papp, unde a avut și quartirul. Trăsura Prea Sântiei Sale a fost urmată de vre-o 20 calese cu inteligența gr. or. română din Beiuș și provincie.

După puțină pausă s'a prezentat înaintea Prea Sântei Sale clerul adunat din protopopiatele Beiuș și Vașcou sub conducerea protopopilor tractuali, a poi comitetul parochial din Beiuș.

După primirea deputațiunilor, Prea Sântia Sa a făcut visite la onorațiori și la preoții confesiunilor din Beiuș.

Imposantă a fost primirea Prea Sântiei Sale la internat. Suita Prea Sântiei Sale, apoi clerul și membrii comitetului parochial precum și mulți onorațiori s'au adunat la $\frac{1}{2}$ 1 în grădina ce să estinde înaintea internatului, acceptând pe Prea Sântia Sa. Prea Sfântia Sa la 1 órá a ajuns la internat între strigăte căldurose de „Să trăiască!“

Elevii internatului cu corul studenților, în frunte cu profesorul-catichet Nic. D i a m a n d i s'au grupat în semicerc pe amóitul cel mare al internatului.

Intrând Prea Sântia Sa pe pórtă principală a internatului, corul a intonat „Étă preotul cel mare.“ După aceea prof.-catichet, rectorul internatului Nic. D i a m a n d i l'a salutată prin următoarea alocuțiune :

Preasfințite D-nule Episcop ! Preagrațioșe Părinte !

Pétruși Prea S. Vóstră de îngrijirea și iubirea adevărată părintéscă ce o nutriți ca arhierul acestei diecese, în a cărei frunte V'a chemat, provedința divină, prin votul eparchiaților Prea Sântiei Vóstre, dar petruși Prea Sântia Vóstră în spețial de convingerea firmă : că basa, fundamentul și speranța înfloririi bisericei nóstre o forméză tinerimea dela a cărei educațiune religiósă morală și intelectuală depinde sórtea, viitoriul și întărirea bisericei nóstre naționale-ortodocse, în acest moment solemn, în veci neuitabil pentru ori și care prin venirea Prea S. Vóstre în mijlocul nostru ați dat probe neresturnavere despre îngrijirea, iubirea și interesarea adevărat părintéscă ce le nutriți față de acesti tineri, am datorința sfântă și plăcută ca pe de o parte să vă felicitez în numele lor de binevenire, érá de altă parte să vă rog ca

îngrijirea, iubirea și interesarea acésta se o estindeți preagrațios și mai departe asupra acestor tineri, cari acum din inimă curată și sinceră vă strigă : „Bine e cuvântat cel ce vine în numele Domnului,“ și vă dorește ca bunul D-șeu să vă țină întru mulți fericți ani în deplină sănătate sufletéscă și corporală, spre binele, întărirea și fericirea bisericei nóstre naționale ortodoxe, spre înaintarea și binele neamului nostru scump românesc, și spre binele patriei nóstre iubite. La mulți fericți ani !

La finea acestei vorbiri corul a intonat „mulți ani“, ér Prea Sântia Sa a răspuns, accentuând în vorbirea sa plină de iubire părintéscă, lipsa și folosul educațiunei religióse și morale, îndemnând pe elevi la împlinirea consciențiórá a datorințelor lor, ce le au față de biserică, de neam, de școlă și de patrie, îndemnându-i tot-odată la ascultare și supunere față de mai marii lor.

Vorbirea Prea Sântiei Sale a făcut un efect neperitor pentru elevii internatului. După acésta apoi Prea Sântia Sa a cercetat localitățile internatului și de mai multe ori a dat espresiune îndestulirii atât față de practicabilitatea edificiului și arangiarea modernă a internatului, cât și față de ordinea și curățenia exemplară ce a observat în acest internat. După acésta elevii s'au aședat la prânz, la ce numai decât și Prea Sântia Sa s'a prezentat, distingând pe unii și pe alții dintre elevi cu întrebări.

Cu acésta apoi s'a terminat visita Prea Sântiei Sale în internat.

Duminecă dimineța încă înainte de 8 óre publicul numéros s'a grăbit la biserică din deal. După 8 óre Prea Sântia Sa a sosit la casa parochială, de unde apoi a fost condus cu litie la biserică și numai decât s'a început s. liturgie pontificată de Prea Sântia Sa și asistat de părinții protopresbiteri: Ignatie Papp, Ilie Moga, Ioan Groza, Toma Pacală, Vasilie Papp, Nicolau Roxin, ieromonahul Vasilie Mangra și preoții Nicolau Diamandi, Ioan Papp preot castrens, Andrei Horvath paroch în V. Veleuțe și Alexandru Coroiu în Vașcău.

Cântările liturgice le-a executat corul studenților cu o precisitate neescepționabilă.

Sub durata s-tei liturgii Prea Sântia Sa a chirotonit întru diacon pe clericul absolut Mihai Caba.

După terminarea s-tei liturgii a plecat în frunte cu Prea Sântia Sa între sunetele clopotelor și cântarea corului litia din biserică la internat, unde dejă era adunat un public fórté distins între cari și mulți streini.

După ce s'a sântit apa în grădină înainte internatului, Pre Sântia Sa însoțit de clerul asintent a intrat în internat și a stropit tóte localitățile, făcându-sé rugăciunea de ingenunchiere pe coridorul internatului.

După acésta Prea Sântia Sa venind ér în grădină, a rostit cuvântarea, pe care o publicăm în fruntea fóiei nóstre.

După acésta Prea Sântia Sa întorcându-se către profesorul-catichet și rectorul internatului Nicolau Diamandi și recunoscându-i zelul cu cari servește interesele bisericeii noastre ortodoxe și a-le catedrei de religie, și conducerea internatului, între urări de „să trăiască“ l-a distins cu brâu roșu, cu care a fost numai decât încins prin ref. consist. Ioan Groza.

A urmat apoi sărutarea crucei și stropirea. După otpust a fost petrecut Prea Sântia Sa până la casă parochială, unde s'a desbrăcat de ornatele bisericești.

Mergând Prea Sântia Sa acasă, a primit vizitele onorațiilor, precum și deputațiunea bisericeii reformate.

La 1 oră s'a dat în internat banchet în onórea Prea Sântiei Sale, care a avut caracter mai mult familiar, și la care deci nu a fost invitat nici un strein. Toastul prim a fost ridicat de Prea Sântia Sa Domnul Episcop pentru preaglorisul nostru monarch Francisc Iosif I. La finea acestui toast corul internatului a întonat imnul casei domnitóre. Părintele Vasiliu Pap a toastat pentru Prea Sântia Sa, ér corul a întonat „mulți ani.“ Părintele prot Moga a toastat pentru comitetul parochial din Beiuș. Părintele protopresv. Ignatie Papp pentru credincioșii bisericeii ortodoxe din Beiuș. Nicolae Diamandi pentru óspți. Paul Papp a toastat pentru Prea Sântia Sa.

La 3 óre s'a ridicat masa și Prea Sântia Sa între urări de „Să trăiască“ a plecat la gară însoțit de toți cei de față la banchet, ér 3 ³/₄ Prea Sântia Sa între strigătele de „să trăiască“ a plecat cu trenul la Oradea-mare.

Să dea D-đeu, ca sfințele rugăciuni ridicate de Prea Sântia Sa cu acéstă ocaziune să afile resunet la tronul cel ceresc, ér internatul sfințit și predat doștinațiunei, să-și îndeplinescă cu succes marea misiune: de a crește fii vrednici bisericeii și neamului nostru.

Teoria treptelor formale.

(Continuare.)

Ținta.

„Este o stare nenaturală, când elevul lucră și se trudește, fără a cunósce ținta, încátrău el nisuesce.“

Instrucțiunea să începe în ori-și-ce unitate metodică, cu espunerea țintei la carea dorim a ajunge.

Ast-mod în clasele inferióre vom espune ținta: „Astăđi vă voiú provești despro o mică fetiță, a cărei parinți au murit“; sau „Vă voiú vorbi despro pomul vđđut în escursiunea noastră de eri“; în clasele mijlocii: „Vom ceti despro calea înșelăciunei“,

ori „Vă voiú vorbi despro șesul cel mare al Ungariei; în clasele superióre: „Acum vă voiú spune istoria bătăliei dela Varna“, ori „Vom ceti acum poesia Mircea și solii, fiți atenți.“

Espunerea țintei este de cea mai mare importanță, ea este considerată în instrucțiune, ca o cerință psihologică metodică, pe aceste temeieri:

a) Ea respinge reprezentațiunea de mai înainte, făcând loc nouălor reprezentațiuni și idei.

b) Ea pune pe elevi în acel cerc de cugete, în care trebuie să se miște, promovând în consecință, libera suire dela vechile reprezentațiuni, cari servesc ca ajutoriu pentru prelucrarea benevolă a nouelor idei.

Prin espunerea țintei elevii vor nisui să pătrundă și mai mult în adevărurile espunerilor noastre, dedându-i la acturitate proprie, la soluțiunea ocupațiilor instructive și în cosecincă la formarea voinței.

c) A agita așteptarea, carea este cea mai favoritoare dispozițiune pentru instrucțiune.

d) Ea deșteptă în elevi nisuința și deplina putere a spiritului, spre a l ținé pururea deștept, în activitate și preocupat de o mulțime de idei.

Spre a duce deci spiritul elevului în direcțiunea intenționată de noi, și în cosecincă a-i atrage atențiunea, trebuie să-i spunem ținta lucrării noastre; căci elevul trebuie să scie înainte despro ce să tractează, dacă este vorba să-și pună tótă forța în scrieriu instrucțiunei, carea o și pune, dacă ii este cunoscut, că ce póte realiza.

Mirat se vede elevul la finea mișcării cugetelor, el nu știe ce s'a întemplat, el nu vede drumul pe care a venit, el nu distinge legătura în carea stă rezultatul instrucțiunei față cu vechile sale cunósincțe, el nu atinge aceea activitate înaltă și plăcută, carea a ajuns la o dispozițiune favorabilă numai prin espunerea țintei.

„Fără țintă, nici o voință.“

Precum pentru fie-care unitate metodică, ast-feliu și pentru singuratecele óre de instrucțiune, ținta, conform felului materiei de instrucțiune, se pune în diferite forme, și anume: ca propoziție „Voim se cunósceam posiția Dunărei, pe unde a trecut Traian cu armata sa în Dacia“; ca întrebare de orientare, d. e. în Grografia matematică: „Cum póte ști marinariul, în care parte a mării se află, și în care direcțiune trebuie să caletoréscă, spre a ajunge ținta călătoriei sale?“; ca temă: „Spuneți, căți-m □ conține curtea scólei?“

Ori în ce formă am espune ținta, ea trebuie să satisfacă urmátórelor cerințe:

a) La formularea țintei trebuie să avem în vedere cercul de cunósincțe al elevilor, și în cosecincă ea trebuie să fie simplă, concisă însă clară și lámurită; ea nu e permis să conțină ast-fel de espresiuni sau noțiuni, cari sunt elevilor încă necunósute, căci o țintă nepricepută, ori numai de jumătate înțelésă, nu are nici o valóre reală.

b) Ținta trebuie să aibă un cuprins concret, nu e permis să aibă numai conținut formal, ea trebuie să fie de fapt determinată. Ținta formală ca d. e. „Astați vom propune de unde am lăsat în ora trecută” ori „În ora acesta cetim bucata care urmază; aceste sunt absolut fără nici o valoare, căci ele nu pot ordina cugetele, dar cu atât mai puțin pot deștepta voința elevului.

c) Ținta nu e permis să fie ^{Sărac} prea ^{puțin} bogată. În primul cas, lasă elevul rece, indiferent, nu așteaptă așteptarea; în al doilea cas, îl incurcă ușor, îngreuiază priceperea și nu lasă a-să scote în relief punctele cardinali.

d) Ținta este însă conducătoare la scop, dacă prin ea născuie a deștepta în elevi viul interes pentru materia propunândă.

Nu e indiferent, dacă propunând d. e. despre guvernatorul Ioan Corvin, vom dice „Vă voi vorbi despre guvernatorial Ioan Corvin,” ori vom dice „Vă voi vorbi despre vitezul Ioan Corvin, carele a bătut de atâtea ori pe Turci.”

Nu încapem nici o dubietate, că cuprinsul țintei ultime, va deștepta un interes cu mult mai viu în elevi, și că în consecință merită preferință față de prima.

e) Ținta carea stă în fruntea unităților metodice, trebuie să aiba un ast-feliu de cuprins, care să ușureze vorbirea urmândă.

f) Ținta se pôte afla și de cătră înșiși elevii, pe basa celor pertractate, ceea ce este și forțe de dorit. Învățătorului i-să impune înse a pune și întrebări potrivite, când va simți necesitate, spre a ușura aflarea țintei.

Din cele espuse concludem, că darea unei ținte corespunzătoare, nu este un lucru ușor, cu atât mai vârtos că avem să fim cu deosebită atențiune la schimbarea potrivită a formelor.

De altcum nu numai fiecare unitate, ci și fiecare oră singuratică are să purcedă dela o țintă hotărâtă, ba adesea și în decursul instruiției, la diferite poziții, să impune necesitatea unor ținte.

Goethe dice cu drept: „Nu este suficient că facem pași spre o țintă, fiecare pas trebuie să fie singur o țintă.”

În fruntea unităților metodice stă ținta principală, carea are a se estiude peste cuprinsul întregii unități, la începutul și sub decursul întregii ore de instruiție, se ivesc țintele parțiale, cari de sine înțelese, au să fie subordonate țintei principale.

Ținta principală de regulă trebuie espusă de învățătoriu, ér cele parțiale, pot fi predate și de elevi, numai dacă sunt capabili.

Este de deosebită importanță în general, când în decursul instruiției obvin adesea întrebările: ca avem acum a cercete? Cărei întrebări avem a răspunde mai întâi? Ce vom avea de a face? Cu ce

va trebui să ne ocupăm în procsima oră? Care e ocupațiunea noastră pentru ora de ați?

Elevii trebuie să se pronunțe și asupra faptului, că am realizat ori nu ținta impusă.

Ținta lecției trebuie espusă la începutul orei, și nici de cât în decursul ei; de admis e numai dezvoltarea țintei prin puține întrebări.

Fiecare oră de învețământ trebuie să fie o unitate a întregului, dacă e se esercite o influință puternică, și să fie dominată și condusă de o idee principală.

Acest caracter îl va atinge prin ținta pusă la început, carea lăgă într'un ce organic tôte părțile orei de instruiție; din contra. acest caracter va dispărea, dacă singuraticile părți a-le orei de propunere se vor despărți de legătura întregului și se vor tracta deosebit.

(Va urma.)

La cestiunea scris-cetitului.

Încă în Nr. 25 al acestui prețit diar am đis, că de ore-ce în cestiunea de față, inițiatorul ei, dl Groșorean, pe lângă relevarea multor adevăruri, a lăsat în urma d-sale și unele puncte momentuoșe neprecisate, pentru elucidarea acelor eu încă m'am angajat a lua parte la discussiune.

Și întru cât mi-au permis modestele mele cunoscințe relativ la lămurirea desbaterii cestiunei, eu mi-am și spus cuvântul după cum cred, că acela trebuie a-l spune.

Nu tot așa se pôte dice, că a procedat dl Groșorean și nu pentru-că d-sa atât în Nr. 26, 33 și 36 cât și în cei dântăiu (16—17) a afirmat ceva, ce nu e în stare a dovedi.

Și abstragând dela astoa dl Groșorean încă la începutul discuției în loc ca să reflecteze la cele scrise de mine resp. în loc ca să-mi răspundă la obiect, mă sfidăză a-i da deslușiri cu privire la actualele metode ale scris-cetitului reproșându-mi, că de unde și pe ce basă vorbesc astfel despre metode.

Și după ce i-am dat deslușirile necesare în privința acesta și preste tot în urma acelor deslușiri vâdându-se în imposibilitatea de a mă combate și că prin urmare să se vadă scăpat din această penibilă situație — vine în Nr. 36 și-mi recomandă într'un mod tacit ca să abandonez afacerea că numirile metodelor fiad că d-sa are în vedere o însrebare cu mult mai momentuoșă. Iată-o! — „E ori nu mai potrivit a desvolta sunetele dea-dreptul din cuvinte ori pe basa đicerei.”

Acastă stereotipă frasă accentuată cu solitudinile mai ales acum de puțin timp din partea dlui Groșorean, e un simplu „deus ex machina“ și resp. un subterfugiu de ôre-ce d-sa va fi putut afla în deajuns nu odată, care e părerea mea față de susmenționata frasă pusă în perspectivă abia acum.

Ceea ce doarece dl Groșorean aci — în această privință va afla din destul — numai caute bine, atât în răspunsul meu prim din Nrul 25. și din Nrul 34, și cu deosebire în răspunsul din Nrul 32.

Dacă eventual acelea tôte nu l-ar satisface pe dl Groșorean bucurns îi stau la dispoziție cu date autentice mai reale.

Și ca să nu-i-se dea ocaziune dlui Groșorean a-mi mai imputa, că scriu numai ca să am cu ce umplea calónele diarului — voi scóte în relief numai un singur moment:

D-l Groșorean la cele scrise de mine în Nr. 34 că adecă între proces și metod există esențială deosebire — vine și se pune a demonstra, că între acelea — metod-proces, există puțină deosebire sau, că nu e de loc punându-mi apoi întrebarea, că ce e metoda?

La tôte astea țin de superfluu a răspunde, de ôre-ce singur d-sa se desavuază când dice: „Metoda ce póte fi altă decât modul de a învăța pe alții ale cărui reguli apoi se cuprind în: proces, formă, ton etc.“ Deci dl Groșorean prin propria-i argumentare ajunge la ceea ce am đis eu, că adecă: procesul numai singur nu putem dice, că forméază metoda.

Că tôte cele scrise de mine atât în Nr. de față, cât și'n ceilalți precedenți sunt ori nu adeverate, on. lectori competenți — vor șci mai bine!

Bujecanul.

D I V E R S E.

* *Serviciu divin.* Miercuria trecută în 4. Octombrie st. n. din incidentul đilei onomastice a Maiestății Sale preagloriosului nostru Impérat și Rege apostolic *Francisc Iosif I.* s'a oficiat în biserica catedrală din Arad prin Prea Cuvioșia Sa părintele archimandrit Augustin Hamse a serviciu divin împreunat cu Doxologia cea mare, ridicându-se rugăciuni ferbînți pentru îndelunga viață și deplina sănătate a Maiestății Sale și a întregii Auguste case domnitóre.

* *Eminența Sa I. P. S. D.* Archiepiscop și Metropolit Ioan Meșianu însoțit de Ilustratarea Sa D-nul vicariu arhiepiscopesc Dr. Ilarion Pușcariu a călătorit Lunia trecută la Blaj, spre a-și implini o plă-

cută datorință, de a cerceta la residența sa pe Eminența Sa I. P. Sântitul Archiepiscop și Metropolit Dr. Victor Mihályi care l-a onorat cu înalta-i vizită încă la Arad.

* *Calendarul nostru diecesan pe anul 1900* — cu un bogat cuprins literar — a apărut togmăi acum, și în câteva đile broșurat fiind, va fi pus la dispoziția On. public. Cu prețul de 30 cr. (plus porto poștal 5 cr.) exemplariul, se va putea procura atât dela tipografia noastră diecesană, cât și dela librării. Vom reveni în numărul viitoriu.

* *Anunț.* ABC-darul antaia carte de cetire, edat de subscrișul și consunții, apărut în a dóna ediția îndreptată și îmbogățită conform dorințelor esprimate de cenșurători, așa că ABC-dariul în nóna sa ediția în loc de 4 conține 5 cóle. Se póte procura la „Tipografia diecesană din Arad“ cu 20 cr. esemplarul. Iosif Moldovanu, învêțator și director școlar.

* *Almanachul învêțătorului român*, redactat de d-l Iosif Velcean, învêțator în Recița montană, va apăre peste câte-va đile, întrând în anul al doilea al existenței sale. Se vinde cu 1 fl. (plus 10 cr. porto), ér celor ce vor trimite deodată prețul a 3 esemplare, li-se va espeda franco. La comande de 5, ori mai multe esemplare se va da rabat de 10%.

După cum se anunță într'un apel, adresat învêțătorilor și tuturor amicilor școlei române pentru sprijinirea almanachului, acesta va apăre legat frumos și trainic, în legătură de pânză, ilustrat, având formatul unui notes portativ, cu mulțime de cunoșcințe din domeniul literar și pedagogic, legi, ordinațiuni și multe alte îndrumări. Din reasumatul cuprinsului vedem, că în adevér almanachul se va presenta bine și va avé un cuprins bogat. Abonamentele se pot face la autor în Recița montană (Resiczabánya), ori la „Tipografia“ societate pe acțiuni în Sibiu.

* *Necrolog.* Tuturor neamurilor, prietenilor și cunoșcuților aduc la cunoșcință, că bunul meu Tată, *Miron Andron*, după grele suferințe și dureri mistuitoare a încetat din viață Luni, în 20 Sept. la órele 7 seara, a. c., în etate de 78 ani. Înmorméntarea s'a îndeplinit Mercuri în 22 Sept. a. c. la órele 9 a. m., în cimiteriul gr. or. numit „la deal“ din loc. Depunând îndurerate lacrimi pe morméntul său, rog pre Dumneđeu, se-l odihniască cu dreptii. Eternă-i fie amintirea. Simeon Andron inv.

* *Stipendii pentru curs de vierit.* Comunitatea de avere grănițerească din Caransebeș escrie concurs la trei stipendii pentru tinerii, cari ar dori să cerceteze cursul de vierit, care se va deschide în Miniș la 1 Ianuarie 1900 și va dura un an. Stipendiile constau din întrețineroa deplină cât ține cursul. Cererile, provézute cu atestat se botez, de moralitate de la primăria comunală, școalar și medical, sunt a se adresa până la 15 Octombrie, comitetului comunităței de avere în Caransebeș.

* *Etalonul de interese.* Banca imperială din

Berlin a urcat etalonul intereselor de escompt la 6%, ear' al celor de lombard la 7%.

* **Calcularea în coróne.** Precum e știut, dela 1 Ianuarie 1900 intră în vigoare calcularea în coróne. Cu respect la acésta, ministrii tuturor resorturilor au dat deja ordinațiune circulară oficianților de sub juristicțiunea lor, ca în cărțile de comptabilitate, în loc de florintí și creițari în valuta austriacă să inducă valorile în coróne și fileri, ear' în loc de prescurtarea „fl., cr.” să îndrumă oficianții să porțe grije, ca dela intrarea în vigoare a calculării în coróne pe toate imprimatele și în toate afacerile să se folosescă numai acésta calculare

* **Drum de fier preste mare.** Între orașele Brighton și Rottingdean din Anglia s'a zidit nu demult un drum de fier pe deasupra sinului mării, și anume așa că pe fundul mării s'au așezat niște șine, ear pe ele se ridică colonne înalte și puternice de fier, pe cari e așezat podul. Tot acest chip de zidire voiesc a'-l întrebiunța acum mai nou la edificarea liriei ferate pe mare între Calais și Dover.

* **Milíone — în vânt.** Numérul fumătorilor crește din an în an, și în proporție cu acésta crește și cantitatea tutunului întrebuințat. În Ungaria în anul 1898 a trecut cu 1/2 mil. mai mult tutun ca în a. 1897, iar în primele două luni din anul curent s'a consumat cu 1 milion și jum. mai mult ca în anul precedent. Să trec cu deosebire țigarettele ieftine, de unde putem deduce că patima fumatului prinde tot mai întins teren și în generația tineră, între copii. Un rău și acesta, cătră multe altele, stricăcióse desvoltării generației omenesci. În cele două luni dintâi ale anului acestuia s'a vândut tutun în preț de aproape 29 mil. fl.

* **O luptă între șerpi uriași.** O ast-fel de luptă s'a dat de curând în parcul de animale al Geubeck din Hamburg. Un număr de 12 șerpi uriași din insula Borneo, în lungime dela 3 până la 8 metri, sosiți cu câte-va zile înainte, s'au luat la dușmăniă și la luptă. Un șerpe mai mic ca de 3 metri, s'a încolăcit de unul mare de 8 metri, și l'a mușcat așa de rău, încât când luptătorii au fost despărțiți cu mare greutate de cei doi îngrijitori, au căzut fășii mari din pielea șerpelui. Lupta s'a început într'un mod ciudat. Monștrii s'au încolăcit mai întâiu unul de altul cu virfurile coșilor și au început să se repedă cât mai sus unul spre altul cu gurile căscate. După-ce au fost despărțiți, șerpele cel mic s'a repeșit ca turbat asupra unui alt șerpe mare și i-a luat și acestuia o fășiă lungă de piele. Atunci a fost prins cu nisele clește făcute într'adins și introdus singur într'o colivă. A doua zi, unul din cei doi șerpi, care se luptase întâiu, a fost găsit mort, ér celalalt își îngrijea rana într'un colț. De când există acest parc în care au fost adepostiți mii de șerpi, acésta e a doua luptă, ce s'a observat între șerpi. Cea dintâiu s'a petrecut acum câțiva ani între pitoni indiani. Însă aceștia nu s'au mușcat, ci cuprinși amândoi de o mare furie, s'au încolăcit teribil și căutau să se înăbușe prin puterea mușchilor. În-

grijitorii au voit să i despărță, dér n'au putut. I-au lăsat să se lupte și a doua zi i-au găsit pe fie-care în colțul său, fără să-și fi făcut nici un rău.

Concurs.

Pentru definitivă îndeplinire a stațiunii inv. din **Gurbed**, com. Bihor ppiatul Tinca cu termin de alegere **27 Octomvre** (8 Nov.) a. c. pe lângă urmatóarele emolumente: 1) În bani 120 fl; 2) 24 cubule de bucate parte grâu parte cucuruz; 3) șese stângini de lemne; 4) Patru holde de pământ catastral; 5) Pentru cantorat 5 fl fiind împreunat postul învățat. cu cantoratul; 6) Cortel liber foarte comodat.

Reflectanții cari au a se presenta în vre-o Duminică sau sârbătóre în bis. din Gurbed au să-și subșternă recursele subscrisului protopop în Méhkerék u. p. Kőtegyán, Gurbed, 20 Sept. (2 Oct.) 1890.

Comitetul parochial.

În contelegere cu: **NICOLAU ROCSIN**, m. p. protopop

—□—

Se publică concurs pentru ocuparea stațiunilor învățătoresci cantorale din comunele **Călacea**. Salariul în numărari 300 fl. cuartir acomodat cu grădună de legumi și stólele cantorali usuate, terminul de alegere în **3/15 Octomvre** a. c.

Șiad-Rogoz, dela Șiad în bani gata 123 fl., 12 cubule bucate, 1/2 grâu 1/2 cucuruz à 5 fl.; 1 holdă de pământ arătoriu 8 fl.; 3 s. de lemne 7 fl.; 84 portioni de fân à 20 cr. și stólele cantorali; dela Rogoz: 100 fl., locuință corăspundătoare cu grădina de legumi alegerea să va ținea în **3/15 Octomvre** a. c.

Recurenții sunt poștiți ca până la alegere în cutare Duminică ori sârbătóre să-se presente la sf. biserici spre a-și dovedi desteritățile în cântare și tipic. ér recursele adresate comitetelor parochiali să-le înainteze la subscrisul în F.-Győrös, p. u. Tenke.

F.-Giriș, 3/15 Septemvre 1893.

Pentru comitetul parochial:

Petru Serbu, m. p.
prot. înșpect. de școle

—□—

Pentru vacanța parochiă de clasa II din **Jermata**, în protopresbiteratul Ienopolei, prin acésta se escrie concurs până la **30 de zile** dela întâia publicare.

Venitele incopciate cu acésta parochiă sunt: a) o sesiune pământ arătoriu 256 fl.; b) despăgubire din pășunat 80 fl.; c) birul dela 80 case câte o măsură parte grâu, parte cucuruz 80 fl.; d) stólele îndatinat 200 fl., suma 616 fl.

Recurenții proveđuți cu testimoniu de calificățiune pentru parochii de clasa II. — sunt avisați a-și substernere recursele lor pe ca'ea P. On. Oficiu protopresbiteral din Ienopolea (Borosjenő) și a se presenta în st-a biserici, ca prin predică ori prin cântare să se facă cunoscuți popoului; totodată sunt poștiți a nu face visite pe la familii, numai unde vor fi anume poștiți.

Jermata, la 4 Septemvre 1899.

Comitetul parochial.

Cu șcirea mea: **CONSTANTIN GURBAN**, m. p. ppresb.

—□—